

Závěrečná zpráva projektu specifického výzkumu – zakázka č. 2143

Název projektu:

Strategie a styly učení u studentů PdF UHK

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel: Mgr. Kateřina Juklová, Ph.D.

Studenti magisterského studia na PdF UHK:

Lucie Nešetřilová, 5. ročník ZS2, aprobace ČJ, NJ

Alena Zdražilová, 5. ročník, učitelství pro SŠ, aprobace AJ, ON

Další výzkumní pracovníci: Mgr. Jiří Haviger, Ph.D., PhDr. Jana Havigerová, Ph.D.

Celková částka přidělené dotace: 40.000,- Kč.

Stručný popis postupu při řešení projektu

Cílem specifického výzkumu bylo:

1. zmapovat, vyhodnotit a optimalizovat dostupné dotazníky hodnotící učební styl studentů
2. provést sondu do aktuálního stavu strategií, stylů učení a případných příčin jejich selhávání u studentů různých oborů PdF
3. analyzovat a komparovat výsledky šetření a na jejich základě navrhnout strategii zaměřenou na odstraňování příčin selhávání studentů při studiu
4. prostřednictvím navržené strategie zvýšit kompetentnost studentů v identifikaci vlastních studijních strategií a neefektivních návyků, podpořit pozitivní postoje k učení a nácvikem nových studijních strategií a pomoci překonat omezení
5. prezentovat získané výsledky a aplikovat je ve výuce předmětů „společného učitelského základu“.

Ad.1 Příprava dotazníků, plán výzkumu

V první fázi výzkumu byla studována relevantní odborná literatura (zejména zahraniční) včetně vyhodnocování dostupných dotazníků učebního stylu pro vysokoškolské studenty. Potencionálně uvažovanými dotazníky pro účely námi plánovaného výzkumu byly: LSI (Dunnová, Dunn a Price), Dotazník studijního stylu (Entwistle a Ramsden) a Inventář studijních stylů - LS (Vermut a Van Rijswijk). Na základě námi vytyčených cílů a preferovaného předpokladu o multifaktoriálnosti studijních stylů a efektivity vzdělávacího procesu jsme upřednostnili původně holandský dotazník Inventory of Learning Styles (Vermunt, Van Rijswijk, 1987), jehož česká verze pochází z roku 1991 (přeložil Jiří Mareš).

Přes zjevnou časovou náročnost na administraci dotazníku (celkový počet položek původní verze je 120) však skýtá velkou šíři kritérií učebního (studijního) stylu, což podle nás dobře odpovídá složité komplexitě tohoto teoretického konstruktů. Podle autorů ILS zahrnuje následující faktory: zpracování učiva, řízení učení, studijní motivace a přístupy k učivu, přičemž každý z nich se dále člení na 5 proměnných.

Dalším ve výzkumu použitým instrumentem se stal dotazník vlastní konstrukce, který byl nazván Studentovo hodnocení vysokoškolské výuky a vlastního studia. Jeho zařazení do testové baterie bylo motivováno potřebou získat údaje o studijních výsledcích studentů. Z tohoto důvodu bylo zařazeno 10 položek inspirovaných dotazníkem DOVE (Dotazník obecné vlastní efektivity, Jerusalem, Schwarzer, 1999, český překlad - J. Křivohlavý in Hoskocová, 2006), který vychází z Bandurova konceptu vnímané osobní efektivity. Další částí dotazníku se staly položky hodnotící studentovo vnímání různých aspektů výuky.

Konkrétní znění položek bylo inspirováno prací Vaněčkové (2007), která provedla výzkumné hodnocení posuzování vysokoškolské výuky a z jejíž práce vzešly dvě hodnotící metody. Z důvodů již tak značné rozsáhlosti testové baterie bylo nakonec upuštěno od hloubkových interview a namísto nich byly k dotazníkům připojeny 3 otevřené otázky umožňující volné výpovědi studentů k jakékoli části testové baterie.

Ad.2 Realizace šetření

Volba výzkumného vzorku byla vedena snahou zajistit jeho maximálně možnou variabilitu. Výzkum sledoval 207 studentů Univerzity Hradec Králové (dále jen UHK) různých oborů bakalářského studia, z nichž 59 procent (N = 121) tvořily ženy, 41 procent (N = 86) muži. Z hlediska délky studia byly studenti rozděleni do dvou skupin, na studenty prvních ročníků, kterých bylo celkem 89 (43 %) a studenty vyšších ročníků, které byli tvořeni studenty druhých a třetích ročníků bakalářského studia, kterých bylo 118 (57 %). Důvodem tohoto rozdělení byl předpoklad odlišné formující zkušenosti u studentů prvního ročníku, kteří pravděpodobně ještě nezměnili své přístupy k učení uplatňované na střední škole, a studentů vyšších ročníků bakalářského studia. Dalším z našich záměrů při výběru výzkumného vzorku bylo zajistit jeho pestrost z hlediska studovaných oborů. Celkový počet zastoupených oborů byl 26, za účelem jednodušší matematicko-statistické analýzy byly studenti z hlediska studovaných oborů následně rozděleni do pěti kategorií:

- společenské a jazykovědné disciplíny (31 osob; 15%)
- informatika (86 osob; 42 %)
- přírodovědné obory (15 osob; 7 %)
- umělecké obory (7 osob; 3 %)
- výchovné a učitelké obory (68 osob; 33 %)

Administrace výzkumné baterie proběhla v několika etapách v období srpen – říjen 2010.

Ad.3 Analýza dat a interpretace výsledků

Kvantitativní zpracování výsledků obou dotazníků bylo realizováno v programech SPSS a NCSS. K analýze psychometrických vlastností obou dotazníků bylo použito metod faktorové a položkové analýzy. Na základě výsledků byla navržena optimalizace obou dotazníků pro případné příští využití (podrobněji viz výstup č.1).

K analýze studijních stylů a strategií u studentů UHK bylo dále použito metody shlukové analýzy, analýzy rozptylu, výpočtu korelací a chí-kvadrátu. Výsledky šetření na 207 studentech University Hradec Králové různých oborů bakalářského studia byly podrobně publikovány ve výstupech 1 a 2. Mimo jiné ukazují, že studenti hodnotí výuku mírně lépe než průměrně. Nejpriznivěji studenti hodnotí vstřícnost učitelů ke studentům a atraktivitu výuky, nejhůře vyšlo poskytování efektivní zpětné vazby. Rozdíly však nejsou statisticky významné. Z obsahové analýzy položek v tabulkách 6 a 7 vyplývá, že vyučující jsou vnímáni jako více přátelští a vstřícní, ovšem méně efektivní z hlediska řízení učení svých studentů. V průměru téměř o celý stupeň (na škále 1-5) méně příznivě studenti hodnotí efektivitu vlastního učení. Ta je hodnocena průměrně, účast učitelů na učení studentů je v jejich očích podprůměrná.

K jednomu z nejzajímavějších zjištění patří skutečnost, že existuje velká část studentů (téměř 40 %), kteří hodnotí své učení jako spíše neefektivní. Zároveň ne všichni vysokoškolští pedagogové jsou schopni s tímto problémem kvalifikovaně pomoci. T-testy odhalily, že nejpriznivěji efektivitu vlastního učení hodnotí studenti přírodovědných oborů. Sama povaha těchto oborů umožňuje dosahování jednoznačnějších výsledků. U studentů humanitních oborů např. může být studijní úspěch dosti vágní pojem. Nejvíce nápomocni v oblasti předcházení studijního selhávání jsou naopak vyučující vychovatelských oborů. Znalost principů učení a respekt k individualitě bývá nezdědka součástí jejich odborné vybavenosti.

Ad.4 a 5 Podpora pozitivních postojů k vlastnímu učení u studentů UHK

Součástí cílů našeho výzkumu byl rovněž návrh strategie na zvýšení kompetentnosti studentů v identifikaci vlastních studijních strategií a neefektivních návyků, na podporu pozitivních postojů k učení a na nácvik nových studijních strategií. Řešitelka výzkumu tyto výsledky studentům průběžně prezentuje v seminářích předmětu pedagogické psychologie, ve kterém je s problematikou studijních stylů a strategií systematicky seznamuje. Dále řešitelka uvažuje o vypsání samostatného volitelného předmětu zaměřeného na nácvik autodiagnostiky učebních stylů a efektivních učebních strategií. Do budoucna se jeví jako vhodné vytvořit příručku na toto téma pro vysokoškolské pedagogy.

Způsob zapojení studentů

V přípravné fázi výzkumu řešitelka kontaktovala studentky magisterského studia a instruovala je ke spolupráci. Ukázalo se, že studentka Martina Procházková oproti původnímu záměru ukončí studium dříve, a proto byla nahrazena studentkou magisterského studia učitelství oboru anglický jazyk a občanská výchova, Alenou Zdražilovou. Také studentka Lucie Nešetřilová ukončila studium v srpnu. Některé z jejích úkolů proto převzala studentka Alena Zdražilová, která byla také za práci nad rámec původně dohodnutých povinností ohodnocena navýšením plánované odměny z 10.000,- na 15.000,- Kč. Obě studentky se podílely na přípravě a administraci testových metod, na počítačovém zpracování získaných dat a na psaní kontrolovatelných výstupů.

Splnění kontrolovatelných výsledků řešení

V rámci tohoto výzkumu vznikly dva výstupy (dosud jsou ve fázi recenzního řízení), a z tohoto důvodu ještě nejsou uvedeny v OBD:

JUKLOVÁ, K., HAVIGER, J. Kvalita výuky a efektivita vlastního učení očima studentů Univerzity Hradec Králové. (zasláno recenzentům plánovaně vydané monografie: (Ed.) DOLEŽALOVÁ, J. Kvalita školy)

JUKLOVÁ, K., HAVIGEROVÁ, J, ZDRAŽILOVÁ, A., NEŠETŘILOVÁ, L., How do university students learn: learning styles and strategie compaired with subjective studying effectiveness and academic environment. (zasláno do The New Educational Review, indexed in Thomson Reuters Journal Master List, ISSN 1732-6729)

Přehled realizovaných výdajů:

a) odměna řešiteli (včetně odvodů).....	10 000 Kč,
b) stipendium pro studentky (za vykonání výše specifikovaných činností)	
Lucie Nešetřilová (ID 14685).....	5 000 Kč,
Alena Zdražilová (ID 15631).....	15 000 Kč,
c) materiálové náklady (toner, papír, CD, kancelářské potřeby)	10 000 Kč,
Náklady celkem:	40 000 Kč.

Přílohy:

kopie 2 publikačních výstupů, výsledovka z Magionu

3.1. 2011